

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних занять
з дисципліни

***СТАНДАРТИЗАЦІЯ, СЕРТИФІКАЦІЯ,
МЕТРОЛОГІЯ***

*(для студентів 2 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа»)*

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2012

Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни, «Стандартизація, сертифікація, метрологія» (для студентів 2 курсу денної форми навчання напрямку підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: С. О. Погасій, Ю. В. Краснокутська – Х.: ХНАМГ, 2012. – 14 с.

Укладачі: С. О. Погасій,
Ю. В. Краснокутська

Рецензент: д. е. н., проф. І. М. Писаревський

Рекомендовано кафедрою туризму і готельного господарства,
протокол № 11 від 01.07.2010 р.

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Методичні вказівки до практичних занять.....	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1: Метрологія.....	5
2.1 Заняття № 1. «Місце та роль метрології в теорії пізнання».....	5
2.2 Заняття № 2. «Теоретичні основи вимірювань. Фізичні величини. Системи величин».....	5
2.3 Заняття № 3. «Теоретичні основи вимірювань. Поняття про вимірювання. Класифікація, принципи та методи вимірювання»...	5
2.4 Заняття № 4. «Теоретичні основи вимірювань. Еталони. Засоби вимірювальної техніки. Ознайомлення з прийомами вимірювання окремими засобами вимірювальної техніки. Похибки вимірювань».....	6
2.5 Заняття № 5. «Кваліметрія, вимірювання якості. Поняття про якість. Принципи управління якістю».....	6
2.6 Заняття № 6. «Кваліметрія, вимірювання якості. Системи якості. Метрологічне забезпечення якості продукції».....	6
2.7 Заняття № 7. «Управління метрологічним забезпеченням».....	6
2.8 Заняття № 8. «Метрологічне забезпечення виробництва».....	7
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2: Стандартизація. Сертифікація.....	7
2.9 Заняття № 9. «Сутність стандартизації. Міжнародні, регіональні, національні організації зі стандартизації».....	7
2.10 Заняття № 10. «Основні положення Державної системи стандартизації України. Порядок впровадження стандартів і техніко-економічна ефективність стандартизації.....	7
2.11 Заняття № 11. «Сутність сертифікації. Державна система сертифікації УкрСЕПРО. Діяльність органів з сертифікації в системі УкрСЕПРО»	8
2.12 Заняття № 12. «Процедура сертифікації продукції, робіт, послуг».....	8
2.13 Заняття № 13. «Сертифікація систем якості в системі УкрСЕПРО».....	8
2.14 Заняття № 14. «Порядок і правила сертифікації послуг у сфері туризму. Сертифікація послуг розміщення».....	9
2.15 Заняття № 15. «Порядок і правила сертифікації послуг у сфері туризму. Сертифікація послуг харчування».....	9
2.16 Заняття № 16. «Перспективи діяльності зі стандартизації та сертифікації в Україні. Тестування за змістовим модулем 2».....	9
Список джерел.....	10

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Практичне заняття – форма навчального заняття, спрямована на формування вмінь і навичок виконання певних видів робіт.

У процесі проведення практичного заняття студенти самостійно або в малих групах (з попереднім поясненням викладача) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. Наприкінці заняття з метою виявлення ступеня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка роботи, яку виконували студенти, і підбиття підсумків із виставленням відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Семінарське заняття – форма навчального заняття, спрямована на закріплення студентом теоретичних знань, отриманих як на лекційних заняттях, так і у процесі самостійного вивчення матеріалу, а також під час розрахунково-графічної роботи.

Під час проведення семінарського заняття організовується дискусія з приводу попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів, а також проблемні питання, відповідь на які має бути знайдена у процесі обговорення.

У дисципліні “Стандартизація, сертифікація, метрологія”, залежно від теми, проводяться як практичні так і семінарські заняття.

Протягом семестру з цієї дисципліни заплановано проведення восьми занять за змістовим модулем 1 – «Метрологія» і восьми занять за змістовим модулем 2 – «Стандартизація, сертифікація».

Слід звернути увагу, що на кожному практичному занятті проводиться тестування за темою заняття. Крім того, на останньому занятті кожного змістового модуля проводиться тестування, метою якого є перевірка засвоєння знань студентами. Результати тестування враховуються при визначенні оцінки поточного контролю роботи студентів за змістовим модулем.

У цих методичних вказівках наведені питання, до яких студенту необхідно підготуватися для участі в їхньому обговоренні на практичних заняттях. При підготовці питань і виконанні робіт, слід користуватися джерелами, рекомендованими робочою програмою курсу «Стандартизація, сертифікація, метрологія» і наведеною у списку джерел цих методичних вказівок.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 МЕТРОЛОГІЯ

2.1 Заняття № 1. «Місце та роль метрології в теорії пізнання»

Питання для обговорення на занятті

1. Основні поняття та визначення метрології.
2. Історія розвитку метрології. Стислі відомості про видатних вчених з метрології.
3. Значення метрології для економіки країни.

Джерела: основні [3, 26, 31, 34, 35], додаткові [53].

У кінці заняття викладач повинен зробити роз'яснення щодо змісту розрахунково-графічної роботи, передбаченої навчальним планом, правил вибору варіанта й оформлення роботи. Студенту необхідно згідно з наведеними рекомендаціями вибрати свій варіант завдання до розрахунково-графічної роботи, ознайомитися з вимогами до змісту й оформлення роботи й обговорити з викладачем питання, які можуть виникнути при її виконанні.

2.2 Заняття № 2. «Теоретичні основи вимірювань. Фізичні величини. Системи величин»

Питання для обговорення на занятті

1. Визначення фізичної величини.
2. Класифікація фізичних величин.
3. Поняття про розмір, розмірність і значення фізичної величини.
4. Системи величин. Стисла характеристика різних систем величин.
5. Характеристика системи величин СІ.
6. Розв'язання завдань із перерахування розмірів окремих фізичних величин залежно від системи вимірювання.

Джерела: основні [26, 31, 34, 35].

2.3 Заняття № 3. «Теоретичні основи вимірювань. Поняття про вимірювання. Класифікація, принципи та методи вимірювання»

Питання для обговорення на занятті

1. Основні поняття про вимірювання.
2. Класифікація вимірювань.
3. Принципи вимірювання.
4. Методи вимірювання, їхня стисла характеристика та сфера застосування.
5. Ознайомлення з практичними прийомами вимірювання окремих фізичних величин.

Джерела: основні [26, 31, 34, 35].

2.4 Заняття № 4. «Теоретичні основи вимірювань. Еталони. Засоби вимірювальної техніки. Ознайомлення з прийомами вимірювання окремими засобами вимірювальної техніки. Похибки вимірювань»

Питання для обговорення на занятті

1. Поняття про еталони, їхня класифікація.
2. Історія виникнення, місце зберігання і опис еталонів основних фізичних величин системи СІ.
3. Засоби вимірювальної техніки, класифікація.
4. Похибки вимірювань фізичних величин.
5. Розв'язання завдань із визначення похибок за результатами вимірювання.

Джерела: основні [26, 31, 34, 35].

2.5 Заняття № 5. «Кваліметрія, вимірювання якості. Поняття про якість. Принципи управління якістю»

Питання для обговорення на занятті

1. Поняття послуги. Відмінність послуги від продукції. Особливості послуги. Класифікація послуг.
2. Основні поняття про якість продукції та послуг.
3. Принципи забезпечення якості продукції, послуг.
4. Принципи управління якістю продукції, послуг.

Джерела: основні [16, 27, 28, 29,31,], додаткові [38, 40, 45, 48,52, 54].

2.6 Заняття № 6. «Кваліметрія, вимірювання якості. Системи якості. Метрологічне забезпечення якості продукції»

Питання для обговорення на занятті

1. Показники якості продукції, їхня класифікація.
2. Поняття про систему якості.
3. Метрологічне забезпечення якості продукції на етапах розробки, виготовлення, експлуатації.
4. Досвід управління якістю на передових підприємствах у різних країнах світу.
5. Вивчення вимог міжнародних стандартів ISO з управління якістю продукції, послуг.

Джерела: основні [16, 27, 28, 29,31,], додаткові [38, 40, 45, 48,52, 54].

2.7 Заняття № 7. «Управління метрологічним забезпеченням»

Питання для обговорення на занятті

1. Роль і місце міжнародних метрологічних організацій у забезпеченні метрологічної діяльності в різних країнах світу.
2. Завдання, історія виникнення та діяльності основних міжнародних метрологічних організацій.
3. Характеристика державної метрологічної системи України.
4. Метрологічна служба України, її структура, функції та завдання основних підрозділів.

Джерела: основні [3, 8, 26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

2.8 Заняття № 8. «Метрологічне забезпечення виробництва»

Питання для обговорення на занятті

1. Основні положення Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».
2. Порядок проведення державного метрологічного контролю та нагляду.
3. Джерела та порядок фінансування метрологічної діяльності.
4. Відповідальність за порушення законодавства про метрологію та метрологічну діяльність.

Джерела: основні [3, 26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

Під час підготовки до цього практичного заняття студенту необхідно зробити стислий конспект основних положень Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність».

По завершенні обговорення питань на цьому занятті проводиться тестування за змістовим модулем 1. Крім того, викладачем здійснюється перевірка результатів виконання завдань розрахунково-графічної роботи за змістовим модулем 1.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. СТАНДАРТИЗАЦІЯ, СЕРТИФІКАЦІЯ

2.9 Заняття № 9. «Сутність стандартизації»

Міжнародні, регіональні, національні організації зі стандартизації»

Питання для обговорення на занятті

1. Визначення основних понять зі стандартизації.
2. Види стандартизації.
3. Класифікація стандартів.
4. Історія виникнення та характеристика діяльності основних міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації.
5. Функції, завдання та структура національних організацій зі стандартизації в Україні.

Джерела: основні [26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

2.10 Заняття № 10. «Основні положення Державної системи стандартизації України. Порядок впровадження стандартів і техніко-економічна ефективність стандартизації»

Питання для обговорення на занятті

1. Положення основних законодавчих документів зі стандартизації в Україні.
2. Основні положення державної політики у сфері стандартизації.
3. Характеристика державної системи стандартизації України. Функції та завдання органів стандартизації в Україні.
4. Порівняння порядку розроблення, затвердження, видання, перевірки, перегляду, зміни та скасування державних стандартів, технічних умов і стандартів підприємства.
5. Значення стандартизації для економіки країни. Техніко-економічна ефективність стандартизації.

Джерела: основні [4, 6, 8, 26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

Під час підготовки до цього практичного заняття студенту необхідно зробити стислий конспект основних положень Закону України «Про стандартизацію» та Закону України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності».

2.11 Заняття № 11. «Сутність сертифікації. Державна система сертифікації УкрСЕПРО. Діяльність органів із сертифікації в системі УкрСЕПРО»

Питання для обговорення на занятті

1. Визначення сертифікації. Історія розвитку сертифікації.
2. Основні положення Закону України «Про підтвердження відповідності».
3. Види сертифікації.
4. Структура системи сертифікації УкрСЕПРО, функції та завдання складових підрозділів цієї системи.
5. Функції, завдання та структура органу з сертифікації.

Джерела: основні [5, 26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

Під час підготовки до цього практичного заняття студенту необхідно зробити стислий конспект основних положень Закону України «Про підтвердження відповідності».

2.12 Заняття № 12. «Процедура сертифікації продукції, робіт, послуг»

Питання для обговорення на занятті

1. Основні положення ДСТУ 3419-95 «Порядок проведення сертифікації продукції».
2. Етапи проведення сертифікації продукції.
3. Характеристика робіт, що виконуються на кожному етапі сертифікації продукції.
4. Порівняльна характеристика схем сертифікації продукції. перелік і характеристика робіт, що виконуються за кожною схемою.

Джерела: основні [5, 20, 26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57].

2.13 Заняття № 13. «Сертифікація систем якості в системі УкрСЕПРО»

Питання для обговорення на занятті

1. Особливості сертифікації системи якості.
2. Порядок проведення сертифікації системи якості.
3. Порядок визнання в Україні результатів сертифікації імпортової продукції та систем якості

Джерела: основні [5, 26, 31, 34, 35], додаткові [52, 54].

2.14 Заняття № 14. «Порядок і правила сертифікації послуг у сфері туризму. Сертифікація послуг розміщення»

Питання для обговорення на занятті

1. Особливості туристських послуг і необхідність їхньої сертифікації.
2. Вимоги до обов'язковості сертифікації в Україні послуг у сфері туризму.
3. Стан сертифікації послуг розміщення в Україні.
4. Загальна характеристика порядку сертифікації послуг розміщення в Україні.
5. Порівняння схем сертифікації послуг розміщення, що застосовуються в Україні.

Джерела: основні [5, 9, 11, 12, 21, 22, 25, 31], додаткові [44, 45, 46, 47, 49, 50, 57, 58, 59].

2.15 Заняття № 15. «Порядок і правила сертифікації послуг у сфері туризму. Сертифікація послуг харчування»

Питання для обговорення на занятті

1. Стан сертифікації послуг харчування в Україні.
2. Загальна характеристика порядку сертифікації послуг харчування в Україні.
3. Порівняння схем сертифікації послуг харчування, що застосовуються в Україні.

Джерела: основні [5, 9, 10, 17, 18, 19, 23, 24, 31], додаткові [41, 44, 45, 46, 47, 57, 58, 59].

2.16 Заняття № 16. «Перспективи діяльності зі стандартизації та сертифікації в Україні»

Питання для обговорення на занятті

1. Закордонний досвід розвитку стандартизації та сертифікації.
2. Основні напрямки розвитку стандартизації та сертифікації в Україні.

Джерела: основні [26, 31, 34, 35], додаткові [55, 56, 57, 58, 59].

Після обговорення питань у кінці цього заняття проводиться тестування за змістовим модулем 2 та захист розрахунково-графічної роботи.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Законодавчі й нормативно-правові акти

1. Закон України “Про захист прав споживачів”, 12.05.1991 р. № 1024-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>
2. Закон України “Про внесення змін до “Закону України про туризм”, 18.11. 2002 р. № 1282-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1282-15>
3. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність», 11.02.1998 р. N 113/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/113/98-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України "Про стандартизацію", 17 травня 2001р., №2408-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>
5. Закон України "Про підтвердження відповідності", 17 травня 2001р., № 2406-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2406-14>
6. Закон України “Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності ”, 1 грудня 2005 р., №3164-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3164-15>
7. Постанова Кабінету Міністрів України, 19 березня 2003р. №358 “Про внесення змін до переліків центральних органів виконавчої влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності і розроблення технічних регламентів ”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/?uid=1139.1.799>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України, 25 травня 1992р. №269 «Про організацію роботи, спрямовану на створення державних систем стандартизації, метрології та сертифікації». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/754-2006-%D0%BF>.
9. Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації, 27.01.1999 № 37 “Про внесення доповнень до Переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні, до Термінів введення обов'язкової сертифікації окремих видів продукції в Україні та затвердження Правил обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг громадського харчування ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0236-99>.
10. Правила обов'язкової сертифікації послуг харчування / Затверджено наказом Державного комітету України зі стандартизації, метрології і сертифікації, 27.01.1999р. №37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0235-99>
11. Правила обов'язкової сертифікації послуг з тимчасового розміщення (проживання) / Затверджено наказом Державного комітету України зі стандартизації, метрології і сертифікації, 27.01.1999 р. №37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0236-99>

12. Правила користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних по Введ. 1997-01-01 слуг (затверджені наказом Держтурадміністрації, 16.03.2004 року №19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/pravila-koristuvannja-goteljami-i-analogichnimi-zasobami-roz-nor5301.html>.
13. ГОСТ 28681.1-95 "Туристско-экскурсионное обслуживание. Проектирование услуг". – Введ. 1997-01-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
14. ГОСТ 28681.2-95 "Туристско-экскурсионное обслуживание. Туристские услуги. Общие требования". – Введ. 1997-01-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
15. ГОСТ 28681.3-95 "Туристско-экскурсионное обслуживание. Требования по обеспечению безопасности туристов и экскурсантов". – Введ. 1997-01-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
16. ГОСТ 30335-95/ГОСТ Р 50646-94 "Услуги населению. Термины и определения". – Введ. 1994-07-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gosthelp.ru/gost/gost7198.html>.
17. ГОСТ 30390-95 "Общественное питание. Кулинарная продукция, реализуемая населению. Общие технические условия". – Введ. 1995-07-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gosthelp.ru/gost/gost3890.html>.
18. ГОСТ 30523-97 "Услуги общественного питания. Общие требования". – Введ. 1998-07-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
19. ГОСТ 30524-97/ГОСТ Р 50646-94 "Общественное питание. Требования к обслуживающему персоналу". – Введ. 1997-01-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://complexdoc.ru/pdf/ГОСТ%2030524-97/gost_30524-97.pdf.
20. ДСТУ 3413-96 "Порядок проведения сертификації продукції". – Чинний від 1997-04-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://normativ.ucoz.org/load/3-1-0-129>.
21. ДСТУ 4268:2003 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги". – Чинний від 2004-01-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
22. ДСТУ 4269:2003 "Послуги туристичні Класифікація готелів". – Чинний від 2004-07-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
23. ДСТУ 3862-99 "Ресторанне господарство. Терміни та визначення". – Чинний від 1999-10-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/restoranne-gospodarstvo.-termini-ta-viznachennja.-nor2733.html>
24. ДСТУ 4281:2004 «Заклади ресторанного господарства. Класифікація». – Чинний від 2004-07-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.
25. ДСТУ 4527:2006 "Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення". – Чинний від 2006-10-01. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://info-tour.org/geo_htm/chapter9/9.13_documents_list_alphabetical.htm.

2. Основні

26. Анисимов В. П. Метрология, стандартизация и сертификация (в сфере туризма): Учебное пособие. / В. П. Анисимов, А. В. Яцук – М.: Альфа-М, ИНФРА-М, 2006. – 252 с.
27. Баумгартен Л. В. Управление качеством в туризме. Практикум: учебное пособие / Л. В. Баумгартен. – М.: КНОРУС, 2008. – 288 с.
28. Вакуленко А. В. Управління якістю: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. – Вид.2-ге. / А. В. Вакуленко – К.: КНЕУ, 2006. – 167 с.
29. Орлов П. А. Менеджмент качества и сертификации продукции: Учебное пособие. / П. А. Орлов – Х.: Издательский дом «ИНЖЭК», 2004. – 304 с.
30. Примакова О. Сертифікація продукції, товарів, робіт, послуг. – 4-те вид., перероб. і доп. / О. Примакова, О. Пироженко – Х.: Фактор, 2005. – 296 с.
31. Саранча Г. А. Метрологія, стандартизація, відповідність, акредитація та управління якістю: Підручник. / Г. А. Саранча – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 672 с.
32. Сергеев А. Г., Латышев М. В. Сертификация: Учебное пособие для студентов вузов. / А. Г.Сергеев, М. В. Латышев – М.: Логос, 2000. 248 с.
33. Сертификация и подтверждение соответствия в Украине: Учеб. пособие / С.И. Кондрашов, Л.В. Константинова и др. – Харьков: НТУ «ХПИ», 2006. – 368 с.
34. Тарасова В. В., Метрологія, стандартизація і сертифікація. Підручник / В. В. Тарасова, А. С. Малиновська, М. Ф. Рибак; за ред. В.В.Тарасової. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
35. Цюцюра С. В., Цюцюра В. Д. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація: Навч. посібник. – 3-те вид., стер. / С. В. Цюцюра, В. Д. Цюцюра – К.: Знання, 2006. – 242 с.

3. Додаткові

36. Балченко З. А. Бухгалтерських облік в туризмі і готелях України: Навчальний посібник Київського університету туризму, економіки і права (КУТЕП). / З. А. Балченко – К.: КУТЕП, 2006. – 232 с.
37. Биржаков М. Б. Введение в туризм: Учебник. / М. Б. Биржаков – СПб.: Изд. дом Герда, 2004. – 448 с.
38. Биктимиров Р. Управление качеством, персоналом и логистика в машиностроении: Учебное пособие. 2-е изд. / Р. Биктимиров, В. Гречишников, С. Дырин – СПб.: Питер, 2005. – 256 с.: ил.
39. Дурнев В. Д., Экспертиза и управление качеством промышленных материалов. / В. Д. Дурнев, С. В. Сапунов, В. К. Федюкин - СПб.: Питер, 2004. – 254 с.
40. Захожай В.Б. Статистичне забезпечення управління якістю: Навчальний посібник. / В. Б. Захожай, А. Ю. Чорний – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 340 с.
41. Кузнецов В. Усе про облік та організацію громадського харчування. – 3-те вид., перероб. і доп. / В. Кузнецов, О. Маханько – Харків: Фактор, 2007. – 320 с.

42. Лук'янова Л.Г. Освіта в туризм: Навч.-метод.посіб. / Л. Г. Лук'янова–К.: Вища шк., 2008. – 719 с.
43. Мальська М. П. Планування діяльності туристичних підприємств: Навч. посібник. М. П. Мальська, О. Ю Бордун. - К.: Знання, 2005. – 241 с.
44. Нормативно - правові акти України з питань туризму: Збірник законодавчих та нормативних актів / Упоряд. М.Л. Камлик. - К.: Атіка, 2004. – 464 с.
45. Організація туризму: підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покогодна та ін.; за ред. І. М. Писаревського. – Х.:ХНАМГ, 2008. – 541 с.
46. Правовое обеспечение международного туризма: Учебно-практическое пособие. - К.: Кондор, 2004. – 486 с.
47. Туристична діяльність в Україні: Нормативно – правове регулювання (2-е вид., змін. та доп.) / Роїна О. М.. – К.:КНТ,2006. – 464 с.
48. Управление качеством / Е. И. Семенова, В. Д. Коротнев, А. В. Поштаев и др.; п од ред. Е. И. Семеновой. – М.: КолосС, 2005. – 184 с.
49. Усе про облік та організацію туристичної діяльності. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.
50. Усе про облік та організацію готельного бізнесу. – 3-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2007. – 272 с.
51. Ушаков Д. С. Прикладной туроперейтинг. Изд. 2-е, переработ. и доп. / Д. С. Ушаков– М.: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д: Изд. центр «МарТ», 2006. – 448 с.
52. Федюкин В.К. Управление качеством процессов. / Федюкин В. К. – СПб.: Питер, 2004. – 208 с.
53. Цибух В. І. Державне регулювання у сфері туризму в Україні . // Статистика України.: 2005. - №1, с. 80-84.
54. Шаповал М. І. Менеджмент якості: Підручник. / Шаповал М. І. – 3-те вид., випр. і доп. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2007. – 471 с.

4. Ресурси мережі Internet

55. Нормативні акти України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nau.kiev.ua>.
56. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmu.gov.ua>.
57. Офіційний сайт Державної інспекції України з питань захисту прав споживачів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dssu.gov.ua>.
58. Офіційний сайт Міністерства культури України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mincult.kmu.gov.ua>
59. Офіційний сайт Державного агенства України з туризму і курортів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tourism.gov.ua>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Методичні вказівки
до практичних занять
з дисципліни

«Стандартизація, сертифікація, метрологія»
(для студентів 2 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6.140101 «Готельно – ресторанна справа»)

Укладачі: **ПОГАСІЙ** Сергій Олександрович,
КРАСНОКУТСЬКА Юлія Вадимівна

Відповідальний за випуск *С. О. Погасій*

Редактор *К. В. Дюкар*

Комп'ютерне верстання *К. А. Алексанян*

План 2010, поз. 416М

Підп. до друку 26.11.2010р

Друк на різнографі

Зам. №

Формат 60×84/16

Ум. друк. арк. 0,8

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4064 від 12.05.2011р.